FUNDACJA FEMINOTEKA

Konsekwencje powielania mitów na temat przemocy seksualnej

feminoteka

INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE

Copyright © FUNDACJA FEMINOTEKA

Autorki
Agata Bzdyń
Agnieszka Czapczyńska
Katarzyna Nowakowska
Joanna Piotrowska

Redakcja techniczna
Anna Prus

Korekta autorska
Izabella Konieczna-Śnieżawska

Projekt graficzny
Malwina Majer

Wydawca
FUNDACJA FEMINOTEKA
Ul. Guderskiego 3/96
03-982 Warszawa
www.feminoteka.pl

FUNDACJA FEMINOTEKA

Konsekwencje powielania mitów na temat przemocy seksualnej

Stosowanie mitów na temat gwałtów powoduje przesunięcie winy za przestępstwo z gwałciciela na osobę pokrzywdzoną.

Czym są mity na temat gwałtów?

Pierwszą definicję mitów na temat gwałtów zawdzięczamy amerykańskiej psycholożce M. Burt, która w roku 1980 w swojej publikacji *Cultural myths and supports for rape* ujęła to zjawisko następująco:

„mity na temat gwałtu to krzywdzące, stereotypowe lub fałszywe przekonania na temat gwałtu, ofiar gwałtów i gwałcicieli". [1]

Kolejne badaczki doprecyzowały tę definicję. Według K. A. Lonsway i L. F. Fitzgeralt:

„mity to postawy i przekonania, które są z zasady fałszywe, ale powszechnie i konsekwetnie podtrzymywane i wykorzystywane do zaprzeczania i usprawiedliwiania męskiej agresji seksualnej wobec kobiet". [2]

Mity na temat gwałtów prowadzą do obwiniania pokrzywdzonych, pomniejszania lub racjonalizacji przemocy seksualnej. Inną rolą mitów jest banalizacja i usprawiedliwianie przemocy seksualnej mężczyzn wobec kobiet, co pozwala gwałcicielom zminimalizować wagę ich przestępstwa. Kierowanie się mitami powoduje przesunięcie winy za przestępstwo z gwałciciela na jego pokrzywdzone. Mity dotyczące gwałtu przyczyniają się do banalizowania i usprawiedliwiania przemocy seksualnej mężczyzn wobec kobiet, a w efekcie pomniejszania wagi przestępstwa zgwałcenia. Występuje przy tym często obwinianie ofiary zamiast gwałciciela. Bez względu na to, jakie rodzaje mitów są powszechne w danej kulturze, ich akceptacja ma bardzo poważne konsekwencje. Przedstawiamy najważniejsze z nich.

1 Burt M., *Cultural Myths and Support for Rape,* „Journal of Personality and Social Psychology" 1980, vol. 38, no. 2, s. 217-230.
2 Lonsway K. A., Fitzgerald, L. F., *Rape myths: In review,* „Psychology of Women Quarterly", 18(2) (1994), s. 133-164.

1. Usprawiedliwianie gwałcicieli

Wysoki poziom akceptacji mitów gwałtu u mężczyzn jest połączony z wyższą skłonnością do gwałtu, co oznacza większe prawdopodobieństwo stania się gwałcicielem. To stwierdzenie jest poparte badaniami m.in. przeprowadzonymi z udziałem skazanych gwałcicieli. Akceptacja mitów na temat gwałtów pozwala mężczyznom wyłączyć społeczne zakazy krzywdzenia innych, gdy chcą użyć siły w interakcjach seksualnych. To pokazuje, że mity na temat gwałtu mogą być wykorzystywane jako niebezpieczna broń dla potencjalnych gwałcicieli, by usprawiedliwić ich zachowania.

2. Obwinianie pokrzywdzonych

Bardzo częstym zjawiskiem jest obwinianie za gwałt pokrzywdzonych przemocą seksualną. Na takie obwinianie najbardziej narażona jest osoba, którą zgwałcił sprawca o wyższym od niej statusie społecznym.

Jedną z najczęściej sugerowanych przyczyn obwiniania kobiet z doświadczeniem gwałtu jest kwestia społecznej kontroli kobiet.

Opiera się ona na głównych mitach:

1.
Mit o męskiej aktywności i kobiecej pasywności – gdy kobieta mówi „nie", to zadaniem mężczyzny jest uświadomienie jej tego, co dobre, co leży w naturze męskiej powinności.

2.
Mit dominacji, wyższości pozycji mężczyzny nad kobietą (potrzeby, zadowolenie mężczyzn są ważniejsze niż kobiet).

Inne czynniki, które mają wpływ na obwinianie pokrzywdzonych to: miejsce zdarzenia, nasilenie przemocy, stawianie lub niestawianie fizycznego oporu, ewentualny wpływ środków odurzających, ubiór pokrzywdzonej oraz jej wcześniejsze doświadczenia seksualne.

Mity dotyczące gwałtu umacniają przekonanie, że to pokrzywdzona przemocą seksualną była winna i są wykorzystywane do usprawiedliwiania gwałcicieli. Prowadzi to do usprawiedliwiania przemocy seksualnej mężczyzn wobec kobiet, a w efekcie pomniejszania wagi przestępstwa zgwałcenia. Występuje przy tym często obwinianie pokrzywdzonej zamiast gwałciciela.

3.
Kobieta należy do mężczyzny. Może podnosić jego wartość, prestiż, szczególnie w sytuacji, gdy jest on dobrze sytuowany i zajmuje wysoką pozycję społeczną.

3. Krzywdzący sposób traktowania kobiet po przemocy seksualnej przez instytucje, społeczeństwo

Powielanie mitów wpływa również na sposób, w jaki policja i inne instytucje traktują kobiety, które zgłaszają taką przemoc. Osobom pokrzywdzonym innymi przestępstwami (np. pobiciem, kradzieżą) nie zadaje się pytań dotyczących ubioru, wyglądu czy zachowania Nie podważa się ich wiarygodności, nie sprawdza ich reputacji. W przypadku kobiet z doświadczeniem gwałtu tak właśnie się dzieje. Badania wskazują, że obwinianie kobiet z doświadczeniem gwałtu jest zjawiskiem powszechnym.

50%–90%

Szacuje się, że od 50% do 90% wszystkich gwałtów i prób gwałtów pozostaje niezgłoszonych.

4. Niska zgłaszalność przestępstw seksualnych

Utrwalone mity na temat gwałtów są ważną przyczyną, dla której kobiety po doświadczeniu gwałtu nie ujawniają przestępstwa, obwiniają siebie, nie szukają pomocy.

Wiele kobiet nie jest w stanie ujawnić informacji o gwałcie nawet osobom z najbliższego otoczenia, ponieważ obawiają się krzywdzącej oceny, że źle się prowadzą lub że sprowokowały sprawcę.

Wszystkie badania pokazują, że gwałt jest zjawiskiem najbardziej niedoszacowanym, a jego dane są jednym z najbardziej zaniżonych wskaźników ze wszystkich przestępstw, co skutkuje ogromnym błędnym postrzeganiem jego wpływu na pokrzywdzone. Badania pokazują, że wskaźnik zgłoszeń gwałtów w Wielkiej Brytanii jest na poziomie 6% (Rape Crisis Federation, 2004), zaś w Stanach Zjednoczonych wynosi jedynie 5%. Według kanadyjskich badań szacuje się, że liczba gwałtów jest dziesięciokrotnie wyższa niż to, co przedstawiają policyjne czy sądowe statystyki. W Polsce oficjalnie odnotowuje się jedynie około 8% tego typu przestępstw.

Dostępne statystyki policyjne, dane z ośrodków pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych działających w tym obszarze, wykazują jedynie ułamek prawdziwego problemu, są niepełne, ponieważ prezentują jedynie dane zgłoszonych aktów przemocy.

5. Niskie kary dla gwałcicieli, powszechność kar

W ponad połowie orzeczeń polskie sądy wymierzyły karę na poziomie dolnego minimum ustawowego lub poniżej, czyli od roku do 2 lat pozbawienia wolności.

Wciąż normą są kary w zawieszeniu. Ich odsetek waha się od 31% do nawet 41%. Jak wynika z European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, tylko 13,2% osób skazanych za zgwałcenie dostaje w Polsce kary długoterminowe, czyli między 5 a 10 lat więzienia, gdzie średnia europejska wynosi 25,4 proc. (w Czechach 32%, na Węgrzech – 33,7%, w Niemczech – 24,6%, a we Francji – 31,9%). Z danych tych wynika, że polskie sądy są statystycznie dwa razy łagodniejsze wobec gwałcicieli niż sądy w innych krajach europejskich.

Badania pokazały, że prokuratorzy rzadziej podejmowali się spraw o zgwałcenie, gdy osoba poszkodowana przyznała się, że:

- flirtowała ze sprawcą przed incydentem,
- zgodziła się na niektóre akty seksualne,
- poszła do domu ze sprawcą,
- była pod wpływem środków psychoaktywnych w momencie napaści.

Te i inne utrwalone mity na temat przemocy seksualnej wśród przedstawicieli i przedstawicielek wymiaru sprawiedliwości przyczyniają się do wymierzania niskich kar za przestępstwa seksualne i umarzania spraw o gwałt.

Tymczasem zdaniem ekspertów najważniejszymi czynnikami, które mogłyby się przełożyć na spadek liczby przestępstw na tle seksualnym, jest uskutecznienie postępowań i nieuchronność kary.

6. Wtórna wiktymizacja kobiet po doświadczeniu gwałtu

Wiktymizacja wtórna definiowana jest jako „negatywne przeżycia pokrzywdzonej przestępstwem, które są dalszym następstwem popełnionego na niej czynu".

Ma miejsce kiedy pokrzywdzona przestępstwem doznaje kolejnej (wtórnej) krzywdy ze strony innych osób – otoczenia, rodziny, bliskich. Nacechowane brakiem empatii, krzywdzące postawy innych ludzi są często wynikiem ciekawości, niewiedzy, nieumiejętności wczucia się w sytuację cierpiącej osoby. Wynikają także, zdecydowanie zbyt często, ze stereotypów, co skutkuje potępieniem i stygmatyzacją osoby po doświadczeniu gwałtu.

Osoba pokrzywdzona przestępstwem doświadcza różnych negatywnych konsekwencji w związku z toczącym się postępowaniem – często nie ma wiedzy, orientacji w tym zakresie, może mieć problemy finansowe, co uniemożliwia jej uzyskanie odpowiedniej pomocy prawnej. Wymiar sprawiedliwości przyczynia się w tych okolicznościach do powtórnego krzywdzenia osoby poszkodowanej.

Wiktymizacja wtórna kobiet z doświadczeniem gwałtu różni się od pokrzywdzonych innym rodzajem przestępstw, bo:

- **przestępstwo gwałtu dotyczy sfery seksualności,**
- **najczęściej pokrzywdzoną jest kobieta, a sprawcą mężczyzna,**
- **pokrzywdzone gwałtem są często obwiniane za to, co je spotkało,**
- **jest zjawiskiem ściśle powiązanym z akceptacją mitów na temat gwałtów.**

Rozmiary i dolegliwość wtórnej wiktymizacji mogą przewyższać cierpienia spowodowane samym przestępstwem.

Doświadczyłaś przemocy?
Feminoteka może Ci pomóc!

INFOLINIA
888 88 33 88

aktualne godziny sprawdź na stronie feminoteka.pl

MAIL
pomoc@feminoteka.pl

CZATBOTKA VICTORIA
+48 602 882 844 WhatsApp

24 h / 7 dni w tygodniu

napisz dowolną wiadomość,
a czatbotka Cię pokieruje

SAFE YOU

darmowa aplikacja dla kobiet

safeyouapp_poland

feminoteka.pl

FundacjaFeminoteka

fundacjafeminoteka

Wesprzyj nas darowizną:
feminoteka.pl/wesprzyj
KRS: 0000242885